

STRELSKA TARČA Z UPODOBITVIJO LOŠKEGA STRELIŠČA

Mestni muzej ljubljanski ima bogato zbirko strelskih tarč.¹ Kar devetindevetdeset se jih je ohranilo iz razdobja treh stoletij, saj ima najstarejša letnico 1719, najmlajša pa je bila naslikana leta 1940. Na mnogih tarčah so se avtorji tudi podpisali in med njimi srečamo imena znanih slikarjev: F. Kurz von Goldenstein, Jurij Tavčar, Pavel Künl, Anton Karinger, Henrik Wettach, Peter Žmitek (slikar amater), Eberl, Saša Šantel in Edo Deržaj. Do oktobra letos (1980),² ko je na poti v koč obnemogel v planinah, je bil Deržaj tudi zadnji še živeči slikar tarč.

Slikarije na tarčah upodabljajo najrazličnejše predmete, simbole, alegorije, kraje, grbe, zastave, živali, embleme, figure, mitološke prizore, lovske scene in šaljive dogodke. Nekaj tarč pa prikazuje tudi streljanje, strelsko osebje ter strelsko orodje in druge priprave na strelišču. Mednje sodi tudi tarča, ki je za Škofjo Loko še posebej zanimiva. Predstavlja namreč loško strelišče.³

Tarča ima premer 61,5 cm, je lesena, slikarija pa je napravljena v oljni tehniki. Signirana ni, pač pa datirana z letnico 1792. Inventarizirana je v Mestnem muzeju v Ljubljani pod številko 2034. V zgornjem delu je na obodu nemški napis: *Das Schiesen in Lack war ein Rares ding. Die Laibacher haben Geschossen und die Lacker waren fling.* (Streljanje v Loki je bilo izredna stvar, Ljubljančani so streljali, Ločani pa so bili urni.)

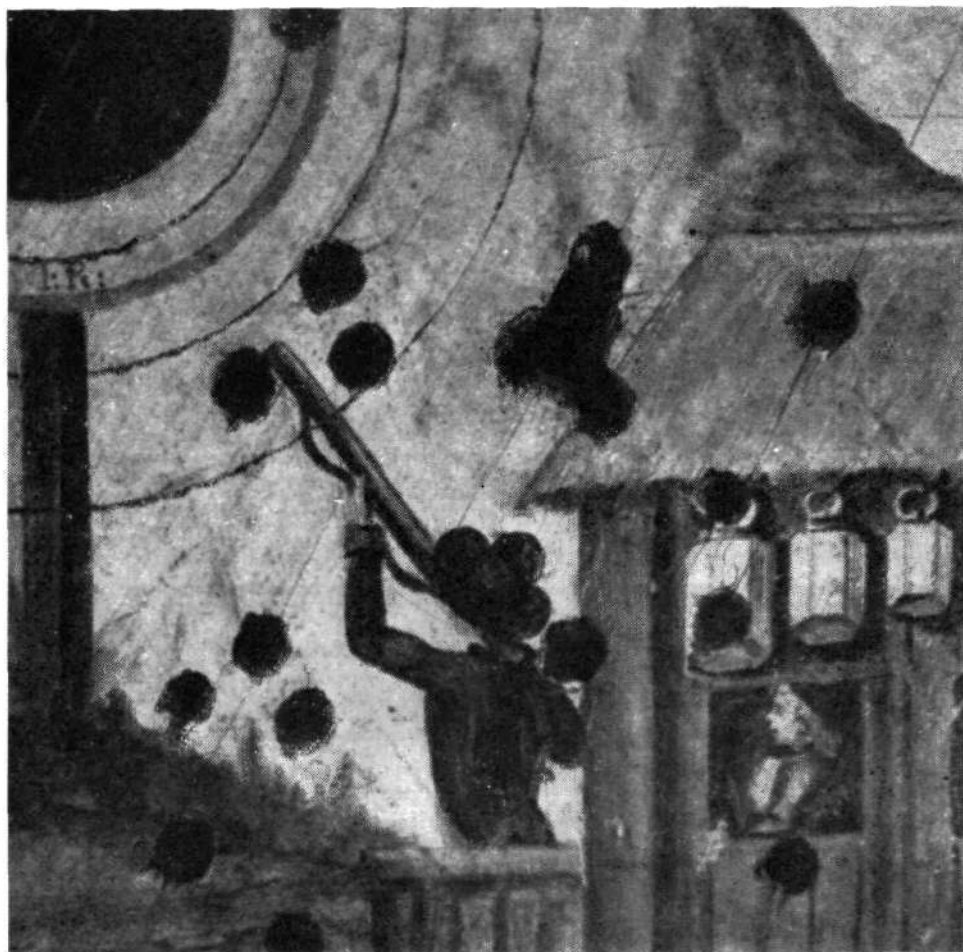
Napis torej nedvoumno postavlja tudi naslikani prizor na tarči v Škofjo Loko. Predstavljena je pokrajina s hribi v ozadju, s tarčo na kolu v sredini in s streliščem na desni v ospredju. Na stojišču meri strelec v tarčo, v notranjosti drugi mož čaka, da pride na vrsto. Naslikane so podrobnosti, ki dajejo upodobitvi še večjo pričevalno vrednost. Tako je dovolj natančno izrisana stavba sama. Gre za leseno pokrito lopo kvadratnega tlorisa s strelno verando in stopnicami, ki vodijo na stojišče. Jasno je vidna tehnika gradnje. Objekt je tesarski izdelek, ogrodje iz tramov je zapolnjeno z deskami, vidna je vezava s čepi. Nosilni pokončni trami so postavljeni na kamnite priskekane podstavke, hkrati pa je lopa precej dvignjena od tal. Okna so naslikana kot odprte strelne line. Veranda ima leseno parapetno ograjo, streha pa je štirikapna. Lopa je majhna. Čeprav se najbrž ni mogoče povsem zanesti na verodostojnost razmerij, pa figura strelca le kaže temeljne odnose velikosti. Stoječi strelec sega s klobukom vred nekoliko pod višino napušča, medtem ko njegov tovariš v lopi očitno sedi, s puško med koleni. Višina prostora je torej pomerjena po velikosti odraslega človeka za nemoteno gibanje. Parapet na verandi je dovolj visok za varno streljanje iz stoječega položaja, hkrati pa je gotovo služil tudi kot naslon za streljanje kleče. Vsekakor je bila lesenjača popolnoma prilagojena funkciji. Posamični strelec je meril in streljal na tarčo z verande, ostali so čakali v lopi. Prav lahko pa si mislimo, da je bilo mogoče streljati tudi iz

Tarča z upodobitvijo loškega strelišča

odprtih lin, saj je bila najbrž tudi stena na tej strani podobne oblike. Tako streljanja tudi dež ni zmotil in strelci so nasipali smodnik na suhem. Pa tudi sami so bili zavarovani, saj je bilo strelske uniforme še bolj škoda kot običajne obleke.

Tudi za dokumentacijo strelskih oblačil nudi tarča zgovorne podatke, seveda v povezavi z upodobitvami na ostalih tarčah.⁴ Žal sta oba strelca upodobljena le od strani oziroma od zadaj in še to le v zgornjem delu. Pa vendar lahko ugotovimo, da sta oblečena v zeleno suknjo na zavihane škrice. Pri tem je podloga suknje svetlejša. Oba sta pokrita s črnim klobukom, ki ima cilindrično štulo in široke krajsce. Sedeči strelec ima na prsih naborke, oba pa lase povezane s črnim trakom s pentljo. V kito oblikovani lasje so znak tedanje mode, še posebej, ker je videti, da nosi čakajoči mož periko, saj so lasje beli kot naborki, v razloček s kostanjevimi lasmi stoječega strelca. Enak klobuk in suknja ter enotna zelena barva pa že kažeta na uniformo. Kaj več o možni

Izrez iz tarče

noši loških strelcev leta 1792 iz slike ni mogoče sklepati, seveda pa tudi ne vemo, ali sta upodobljena strelca Ločana ali ljubljanska gosta.

Orožje je narisano shematično. Razložimo železno cev puške in leseno ležišče pod njo ter naramnik. Zato pa je natančno narisani drug predmet iz strelskega pribora. Na kavlje pod napuščem strelske lope so obešene tri posode različne velikosti. Posode imajo širok ročaj na vrhu in so šesterooglate. To so cinasti »vrči« za smodnik, ki imajo pokrov z navojem, da je bila vsebina varna pred mokroto in vžigom.⁵ Videti je, da je bil iz varnostnih razlogov smodnik spravljen zunaj, prav gotovo pa so ga po streljanju spet odnesli na varno v mesto. Posode so bile hkrati groba mera za smodnik, saj streliva, podobno kot danes, niso trčili po nepotrebnem. Hkrati so vodili natančno evidenco o porabi, da ne bi prišlo strelivo nepoklicanim v roke.

Na okroglo tarčo, ki je pritrjena na visokem kolu, so streljali z verande. Lopa je visokopritlična, saj je močno dvignjena od tal. Naslikane so tri stop-

nice, vendar sta povsem določljivi vsaj še dve, prva in zadnja. Po razmerjih velikosti s figurami bi lahko sklepali, da so bila tla verande in pokrite lope dvignjena od tal za pet do sedem stopnic. Podobno kot kozolci je bila lopa podložena s kamni. Oblika in konstrukcija kažeta, da je objekt služil namenu občasno. Bil je pač oddaljen od mesta, na splošno nenadzorovan, dvignjen od tal zaradi divjadi, morda pa bi lahko sklepali tudi na poplavno območje. Strelišča so bila navadno na bolj odročnih krajih, kjer je bilo čim manj ljudi in kjer zemlja ni bila obdelana. Iz naslikane pokrajine, ki kaže v nekaj planih rahlo dvigajoči se hrib, ni mogoče sklepati na povsem določeno lokacijo v okolici Škofje Loke. Dovolj jasna pa je makrolokacija strelišča. V ozadju so za tarčo naslikani visoki hribi. To so planine, vidne v daljavi na severni strani mesta.

Tudi tarča, v katero meri strelec z verande, skriva pomemben podatek. V spodnjem delu sta zapisani veliki črki I in R. Ločeni sta z dvopičjem. Nedvomno gre za začetnici imena in priimka, najbrž naročnika. Bolj malo je verjetno, da bi se tako podpisal slikar. Ker je tarča visela na ljubljanskem strelišču, je bolj verjetno, da je bil naročnik Ljubljčan, čeprav ni izključeno, da jo je daroval kdo od »urnih« Ločanov. Začetnici bi v tem primeru označevali spretnega loškega strelca. To so pač ugibanja, vendar jih velja izraziti, saj želimo s tem drobnim prispevkom samo opozoriti raziskovalce loške zgodovine tudi na loško strelišče.

O p o m b e

1. Poslikane tarče, Mestni muzej Ljubljana, Ljubljana 1980 (razstavní katalog, tekst Marija Zeleznik in Franc Zalar). — 2. Delo, 8. 10. 1980, str. 12. — 3. Poslikane tarče, Mestni muzej Ljubljana, Ljubljana 1980, str. 86, tarča št. 27. — 4. Ibid., str. 76, tarča št. 6, str. 77, tarči št. 8, 9, str. 81, tarča št. 16, str. 84, tarča št. 23, str. 90, tarča št. 35. — 5. Alfred Förg, Schiess-Scheiben, Volkskunst in Jahrhunderten, uvodni tekst dr. Franz J. Grieshofer, Rosenheim 1976, str. 204, 205.

Z u s a m m e n f a s s u n g

EINE ZIELSCHEIBE MIT ABBILDUNG DES SCHIESSPLATZES IN ŠKOFJA LOKA

Die Sammlung des Städtischen Museums in Ljubljana verwahrt eine hölzerne Zielscheibe, auf welcher der Schießplatz in Škofja Loka abgebildet ist. Die Scheibe hat in ihrem oberen Teil die Inschrift: »Das Schiesen in Lack war ein Rares ding. Die Laibacher haben Geschossen und die Lacker waren fling.« Unten befindet sich die Jahreszahl 1792. Die Abbildung stellt eine Landschaft mit Bergen im Hintergrund dar, mit einer Zielscheibe auf einem Pfahl in der Mitte und dem Schießplatz rechts im Vordergrund. Durch ein Fenster ist im Innern ein Mann zu sehen, welcher wartet, daß er an die Reihe kommt. Draußen zielt ein Schütze stehend auf die Scheibe.

Aus ins einzelne gehender Beschreibung der Details schließt die Autorin auf die mögliche Schützentracht der Einwohner von Škofja Loka, macht auf die abgebildeten Schießutensilien aufmerksam, stellt die Makrolokation des Schießplatzes im Vergleich mit den Bergen im Hintergrund fest und erklärt die Form, Größe und Konstruktion des Schießplatzes.